

УДК 330.341.1:005.931 DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(119\)07](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(119)07)

JEL Classification: E65, F17, F52

ЛАПТЕВА Вікторія

E-mail: v.lapteva@knute.edu.ua

ORCID: 0000-0001-8218-7953

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та фінансів підприємства Київського національного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

ВАВДІЙЧИК Ірина

E-mail: i.vavdijchuk@knute.edu.ua

ORCID: 0000-0002-2787-0327

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та фінансів підприємства Київського національного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

ЛАПТЄВ Олександр

E-mail: 7062916@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3164-8582

Адвокат, комунальне підприємство «Зеніт» Деснянського району м. Києва
вул. Беретті, 4, м. Київ, 02222, Україна

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Розглянуто проблеми підвищення рівня зовнішньоекономічної безпеки України в умовах трансформаційних змін в економіці та поглиблення процесів глобалізації. Проаналізовано ключові показники, що характеризують динаміку обсягу й структуру експорту за основними країнами – споживачами української продукції. Надано оцінку відповідності експорту товарів України сучасним світовим тенденціям. Обґрунтовано необхідність створення інституцій та установ, що визначають пріоритетні напрями впровадження інноваційних проєктів.

Ключові слова: інноваційна діяльність, стратегічне планування, економічна безпека, економічна інтеграція, інвестиційно-інноваційна безпека, цільові орієнтири, державна інноваційна політика.

Постановка проблеми. Цього року Україна святкує тридцятиріччя незалежності. Це нагода оцінити ефективність використання державою часу для переходу від незалежності суто політичної та адміністративної до економічної, яка є справжнім мірилом суб'єктності країни як на міжнародній арені, так і у відносинах з власними громадянами. Одним з головних індикаторів економічного розвитку країни є показники її торговельного балансу, зокрема загальний розмір та вартість продукції, яку країна має змогу гідно представити на зовнішніх ринках, забезпечивши надійні грошові надходження, рівномірний розвиток галузей економіки, та, як наслідок, зростання добробуту населення.

За сучасних умов така глобальна експортна експансія української продукції на зовнішні ринки неможлива без належного інноваційного забезпечення діяльності виробників та експортерів, а також достатнього інвестування в заплановані інноваційні проєкти, що потребує глибокого

економічного аналізу та формування відповідної стратегії в цьому напрямку з використанням результатів найновіших наукових розвідок і досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Учені В. Геєць, С. Грицуленко, Ю. Грудцина, М. Денисенко, А. Бобровник, І. Петрик, Т. Писаренко, Т. Кваша, В. Приймак, В. Романишин, Г. Уманців, І. Мартинів, І. Яненко, С. Позур, О. Катаєва [1–9] присвятили свої праці оцінці стану інноваційної діяльності підприємств і визначенню перспектив її розвитку.

Зважаючи на постійні трансформаційні процеси в економіці, стрімкий розвиток інноваційної діяльності, реальні виклики та можливості конкретного часу, подальше дослідження динаміки та структури експорту є надзвичайно важливим.

Мета статті – вивчення та аналіз сучасного стану експорту української продукції на світові та європейські ринки, обґрунтування можливості диверсифікації експортних потоків задля рівномірного розподілу часток експорту між усіма галузями промисловості шляхом відходу від сировинно-аграрної структури експорту, а також визначення пріоритетних напрямів серед інших товарів, які мають найбільшу перспективу просування на європейських і світових ринках, з одночасним законодавчим стимулюванням та створенням нормативно-правового середовища.

Матеріали та методи. Теоретико-методологічною основою статті є наукові праці українських і закордонних учених щодо проблем розвитку інноваційної діяльності. Для аналізу основних тенденцій експорту продукції використано бази даних Державної служби статистики України, Національного банку України, Статистичної служби Європейського Союзу (*Eurostat*), Світового банку (*The World Bank*), щорічних даних рейтингу журналу *Fortune*, законодавчі акти. Застосовано методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції, порівняння та групування, узагальнення й систематизації, табличні.

Результати дослідження. Протягом попередніх десятиріч країна зробила доленосні кроки в напрямі власного становлення, як-от законодавче закріплення в Конституції України [10] європейського та євроатлантичного курсу країни, підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейською спільнотою з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої (надалі – Угода про асоціацію між Україною та ЄС [11]), стримування збройної агресії Російської Федерації, що дає можливість вважати роки незалежності такими, що не пройшли дарма ані для національного утвердження країни, ані для становлення та розвитку вітчизняної економіки та, з огляду на це, зобов'язує здійснювати стратегічне планування подальшого розвитку країни та суспільства.

Так, відповідно до Указу Президента України № 722/2019 від 30 вересня 2019 р. «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» визначено та забезпечено дотримання пріоритетних цілей розвитку країни на найближче десятиріччя, зокрема сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх, створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям, забезпечення переходу до раціональних моделей споживання й виробництва, зміцнення засобів здійснення та активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку тощо [12]. Такі цілі на період до 2030 р. встановлені як орієнтири для розроблення проєктів прогностичних і програмних документів, проєктів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України [12].

Задля досягнення встановлених цілей Указом Президента України від 11 серпня 2021 р. № 347/2021 затверджено та введено в дію Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 р. (далі – Стратегія), якою визначено шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері забезпечення економічної безпеки країни, що включають сталий розвиток національної економіки, інтеграцію України в європейський економічний простір та розвиток рівноправного взаємовигідного економічного співробітництва з іншими державами [13]. Стратегією встановлено основні складові економічної безпеки, як-от: фінансова, виробнича, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, щодо кожної з яких визначено стан, виклики та загрози. Водночас нею означено індикатори основних складових економічної безпеки, за якими визначаються та мають дотримуватися критичні межі та цільові орієнтири [13]. Так, за складовою зовнішньоекономічної безпеки встановлено такі індикатори з критичними межами та значеннями цільових орієнтирів (бажаних значень): частка провідної країни-партнера у загальному обсягу експорту товарів, з цільовим орієнтиром на рівні 5 % і критичною межею на рівні 25 % [13]. У цьому випадку провідною країною-партнером вважається країна, на яку припадає найбільша частка експорту українських товарів у відсотковому відношенні до загальної експортної маси, тобто Стратегією передбачено досягнення до 2025 р. глибокої диверсифікації експортних потоків товарів з України в інші країни світу з приблизно рівномірним розподілом часток експорту між країнами-партнерами з метою утримання у сфері експортного впливу якомога більшої кількості країн та виключення залежності вітчизняної економіки від внутрішніх процесів та зовнішньої політики окремих країн – учасників ринку. Розподіл експорту товарів з України за останні 11 років наведено у *табл. 1*.

**Географічна структура експорту товарів з України
за 2010–2020 рр., млрд дол. США / %**

Країна	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Російська Федерація	13.43	19.59	17.33	14.79	9.80	4.83	3.59	3.94	3.65	3.24	2.71
	26.1	29	25.6	23.7	18.2	12.7	9.9	9.1	7.7	6.5	5.5
Китай	1.32	2.16	1.75	2.69	2.67	2.4	1.83	2.04	2.20	3.60	7.10
	2.6	3.2	2.6	4.3	5.0	6.3	5.0	4.7	4.7	7.2	14.4
Країни ЄС	13.28	17.80	16.98	16.67	16.86	13.0	13.5	17.5	20.2	20.8	18.6
	26.0	26.3	25.0	26.8	31.3	34.1	37.1	40.5	42.3	41.5	37.8

Джерело: складено авторами за [14].

З табл. 1 випливає, що з 2010 по 2018 рр. включно провідною країною – партнером України у загальному обсягу експорту товарів була Російська Федерація, яка лише в 2019 р. поступилася Китаю, який і в наступному році не тільки зберіг «пальму першості» головного експортного партнера України, а й збільшив практично вдвічі у відсотковому відношенні власну частку в загальній експортній масі товарів з України.

При цьому дані щодо структури зовнішньої торгівлі товарами у I півріччі 2021 р., оприлюднені на офіційному сайті Державної служби статистики України, свідчать про збереження динаміки збільшення в загальній структурі експорту українських товарів частки Китаю, яка становила 14.3 % (майже 4.3 млрд дол. США) від загальної експортної маси, що вказує на поступове наближення цього індикатору до критичної межі в 25 %.

Незважаючи на загалом позитивну динаміку збільшення загальної вартості експорту товарів з України, обсяг якого за I півріччя 2021 р. становив майже 30 млрд дол. США (що дає підстави для прогнозів щодо виходу України за результатами 2021 р. за загальними експортними показниками на суму 60 млрд дол. США), таке зростання не повною мірою відповідає вимогам індикатору частки провідної країни-партнера у загальному обсязі експорту товарів та збільшує залежність України від експортних ринків Китаю, що може стати інструментом впливу на економічну безпеку України з боку країни-агресора, враховуючи поточний стан відносин Китаю з Російською Федерацією.

Головним засобом на шляху «вирівнювання» загальної географічної структури експорту українських товарів є поглиблення економічної інтеграції з Європейським Союзом шляхом посилення торговельно-економічних можливостей Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Перші результати можемо оцінити через географічну структуру експорту українських товарів, де, починаючи з 2019 р., друге місце після Китаю посідає Польща: 2019 р. – 6.6 % (майже 3.3 млрд дол. США), 2020 р. – 6.7 % (майже 3.3 млрд дол. США), I півріччя 2021 р. – 7.9 % (майже 2.4 млрд дол. США).

Водночас некоректно оцінювати результати економічної інтеграції з Європейським Союзом лише через експортні показники по окремо взятих країнах ЄС, оскільки економічний, експортний і людський потенціал Китаю, Індії та навіть Російської Федерації важко порівнювати з аналогічними показниками більшої частини окремо взятих країн – членів європейської спільноти, що власне і змусило такі країни на певних етапах свого розвитку об'єднатися в потужне та економічно могутнє наддержавне утворення під назвою Європейський Союз.

Динаміка співпраці у сфері експорту української продукції на ринки країн – членів європейської спільноти свідчить про невинне зростання загальної частки країн – членів Євросоюзу (разом з Великобританією), яка в 2020 р. становила 37.8 % (майже 18.6 млрд дол. США), у I півріччі 2021 р. – 39.7 % (майже 11.9 млрд дол. США), демонструючи невинне зростання як у відносному, так і абсолютному грошовому значенні.

Стратегією також встановлено індикатор частки провідного товару (товарної групи) у загальному обсягу експорту товарів, з цільовим орієнтиром на рівні 5 % та критичною межею на рівні 10 %, тобто передбачено досягнення приблизно рівномірного розподілу експорту вітчизняної продукції за товарами (товарними групами) та усунення превалювання на зовнішньому ринку певної продукції (товарних груп). Таким чином заплановано досягти гнучкості економіки й можливості швидкого та оперативного реагування вітчизняного експортера на зміни та коливання зовнішніх ринків.

Враховуючи встановлені Стратегією цільові орієнтири та критичні межі, проаналізуємо наявний стан речей у структурі експорту української продукції, визначивши основні товари (групи товарів), які наразі не відповідають критичним межам на рівні 10 % загальної експортної маси (табл. 2).

Таблиця 2

Вартість та структура експорту окремих видів продукції України за 2010–2020 рр.

Продукція	Вартість, млрд дол. США / частка, %										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Чорні метали	14.61	18.44	15.32	14.31	12.91	8.08	7.25	8.67	9.94	8.74	7.69
	28.8	27.3	22.6	23.0	23.9	21.2	19.9	20.0	21.0	17.5	15.6
Зернові культури	2.45	3.60	6.97	6.37	6.54	6.06	6.07	6.50	7.24	9.63	9.41
	4.8	5.3	10.3	10.1	12.1	15.9	16.7	15.0	15.3	19.2	19.1
Жири та олії тваринного або рослинного походження	2.60	3.38	4.18	3.49	3.82	3.29	3.96	4.60	4.49	4.73	5.74
	5.1	5.0	6.2	5.6	7.1	8.7	10.9	10.6	9.5	9.5	11.7
Руда, шлаки і зола	2.57	3.85	3.2	3.8	3.47	2.21	1.95	2.73	3.04	3.59	4.42
	5.1	5.7	4.7	6.1	6.4	5.8	5.4	6.3	6.4	7.2	9.0

Джерело: складено авторами за [14].

За даними *табл. 2* констатуємо, що протягом останнього десятиріччя зберігається тенденція превалювання в загальній структурі експорту країни продукції чорної металургії та видобувної промисловості, що насамперед обумовлено потужним потенціалом цих галузей, які дістались у спадок від радянських часів, а також продукції агропромислового комплексу, зокрема зернових культур та олій, що пояснюється традиційністю цих галузей для економіки України й встановленими в рамках Угоди про асоціацію тарифними квотами для української сільськогосподарської продукції на ринках Європейського Союзу. У *табл. 3* наведено загальну динаміку зростання абсолютної вартості експорту зазначених груп товарів, а також частки.

Таблиця 3

Вартість та частка експорту продукції чорної металургії, видобувної промисловості та агропромислового комплексу України за 2010, 2020 та 2021 рр.

Показники	2010	2020	2021 (прогноз)	Абсолютне відхилення	
				2020 до 2010	2020 до 2021
Вартість, млрд дол. США	22.23	27.26	34.2	5.03	6.94
Частка, %	43.8	55.4	59.5	11.6	4.1

Джерело: складено авторами за [14].

Стратегією визначено революційні завдання щодо зниження частки в структурі експорту за вказаними видами товарів спочатку до критичної межі в 10 % по кожній окремій товарній групі, що сукупно не має перевищувати 40 %, а в подальшому – до цільових орієнтирів на рівні 5 % по кожній окремій товарній групі, що сукупно не має перевищувати 20 %. При цьому зменшення в загальній структурі експорту частки вказаних товарів має відбутися не завдяки зменшенню абсолютної вартості експорту таких товарів, а суто через збільшення експорту по інших товарних групах, яке має бути досягнуто шляхом визначення пріоритетних напрямів серед таких «відстаючих» товарів з одночасним законодавчим стимулюванням та створенням нормативно-правового середовища для посилення здатності вітчизняних підприємств конкурувати на світових ринках, особливо в умовах зростаючого протекціонізму як відповіді на виклики пандемії.

З огляду на зазначені виклики та стратегічні плани Стратегією сформовано визначення та шляхи досягнення інвестиційно-інноваційної безпеки шляхом розроблення механізму і реалізації державного супроводження впровадження розроблених в Україні новітніх технологій у галузях, що мають стратегічне значення для національної безпеки держави та її критичної інфраструктури, а також створення умов для малих і середніх підприємств для інвестування в науково-дослідну діяльність через реалізацію заходів з розвитку співпраці науково-дослідного та реального секторів тощо [13].

Крок назустріч з боку європейської спільноти, зокрема відкриття доступу до власних можливостей інноваційного розвитку, дає Україні величезний шанс на здобуття економічної незалежності та входження на правах повноцінного гравця до клубу успішних європейських економік, але водночас вимагає рішучих кроків щодо визначення та розвитку пріоритетних галузей, продукція та послуги яких уже зараз за своїми якісними та кількісними показниками задовольняють вимоги європейських партнерів. Варто окреслити напрями та виокремити галузі, що мають бути конкурентоспроможними на європейському ринку за умови їх модернізації та інвестування на їхній базі в інноваційні розробки, а також прийняти можливо найболючіші, але необхідні рішення щодо безнадійних галузей і напрямів, які через різні обставини не можуть конкурувати на європейських і світових ринках, продукція яких може повністю та з найменшими втратами замінитися продукцією європейських і світових виробників.

Висновки. Досягти зовнішньоекономічної безпеки та поставлених цілей на цьому шляху, зокрема в частині збільшення загальної маси та широкої диверсифікації структури експорту українських товарів, можна шляхом інтенсивного інноваційного розвитку, який мають забезпечувати не тільки суб'єкти підприємництва та промисловості як безпосередні виробники товарів і послуг, отримувачі прибутку та учасники конкурентної боротьби, а й держава та органи місцевого самоврядування через спеціально створені ними інституції та установи, визначаючи пріоритетні напрями для впровадження інноваційних проєктів і створюючи державні та комунальні небанківські інноваційні фінансово-кредитні установи, які власне й покликані здійснювати фінансову підтримку інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

В Україні наразі є передумови для реалізації та втілення в життя всіх стратегічних планів розвитку вітчизняної економіки та успішного просування як на європейському, так і на загальносвітовому ринках за умови вдосконалення системи наукового та освітнього забезпечення розвитку промисловості, ширшого впровадження інноваційних процесів, а також реалізації планів щодо диверсифікації експортних потоків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гейць В. М. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь. НАН України. Київ, 2015. 336 с.
2. Грицуленко С. І. Оцінка інноваційної діяльності як інструмент інноваційної політики господарської системи. *Ефективна економіка*. 2016. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_3_19.
3. Грудцина Ю. В. Інноваційна діяльність в Україні: аналіз та прогнозування. *Бізнес Інформ*. 2019. № 2. С. 78-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_2_13.

4. Денисенко М. П., Бобровник А. В. Конкуренентоспроможність України на міжнародному рівні. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Економіка та менеджмент*. 2017. № 12. С. 4-10.
5. Петрик І. В. Інноваційна діяльність в Україні: сучасні тенденції, проблеми, заходи з активізації. *Молодий вчений*. 2019. № 4 (2). С. 510-516. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_4\(2\)_72](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_4(2)_72).
6. Писаренко Т. В., Кваша Т. К. та ін. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2017 році: аналітична довідка. Київ: УкрІНТЕІ, 2018. 98 с.
7. Приймак В., Романишин В. Інноваційна діяльність підприємств в умовах глобалізаційних трансформацій. *Вісник КНТЕУ*. 2019. №3 (125). С. 98-113.
8. Уманців Г., Мартинів І. Глобальний вимір розвитку інтелектуальної власності. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 2 (103). С. 86-99.
9. Яненкова І. Г., Позур С. С., Катаєва О. А. Інноваційна діяльність промислових підприємств України: стан та перспективи розвитку. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Економіка. 2016. Т. 285. Вип. 273. С. 89-94.
10. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
12. Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» № 722/2019 від 30 вересня 2019 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.
13. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року. Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021 затверджено та введено в дію URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>.
14. Статистична інформація. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 28.08.2021.

Laptieva V., Vavdiychik I., Laptiev O. Innovative activity in the system of foreign economic security of the country.

Background. One of the main indicators of the country's economic development is its trade balance, in particular the total size and value of products that the country can adequately represent in foreign markets, ensuring reliable cash flow, balanced development of economic sectors, and, consequently, growing greatness and prosperity. In modern conditions, ensuring such a global export expansion of Ukrainian products to foreign markets, in particular European ones, is impossible without proper innovation of producers and exporters, as well as sufficient investment in planned innovation projects, which requires in-depth economic analysis and strategy in this direction. Using the latest scientific inventions and research.

The aim of the article is to study and analyze the current state of Ukrainian exports to world and European markets and substantiate the possibility of differentiation of export flows in order to evenly distribute the share of exports between all industries, including engineering and high technology, etc. and move away from raw materials

***Materials and methods.** The theoretical and methodological basis of the article is the scientific works of Ukrainian and foreign scientists on the problems of innovation development.*

***Results.** As we can see from the researched data, during the last decade there is a tendency of prevalence in the general structure of the country's exports of ferrous metallurgy and mining, which is primarily due to the strong potential of these industries inherited from Soviet times, as well as agro-industrial products. in particular, cereals and oils, which is explained by the tradition of these industries for the economy of Ukraine, and established under the Association Agreement tariff quotas for Ukrainian agricultural products in the markets of the European Union. Revolutionary tasks have been set to reduce the share in the structure of exports of these types of goods first to the critical limit of 10%, and then to the target of 5%, while maintaining and even increasing the absolute monetary value of exports of these goods, which is possible only if increasing exports by other product groups, identifying priority areas among such products while legislative incentives and creating a regulatory environment to strengthen the ability of domestic enterprises to compete in world markets, especially in the face of growing protectionism in response to the challenges of the pandemic.*

***Conclusion.** Summing up, we can conclude that Ukraine has created all the prerequisites for the implementation and implementation of all short-term and strategic plans for the domestic economy and a worthy place among participants in both European and global markets, subject to improving the scientific and educational system of industrial development, wider implementation of innovation processes, as well as the implementation of plans to diversify export flows.*

Keywords: innovation activity, strategic planning, economic security, economic integration, investment and innovation security, critical limits, targets, state innovation policy.

REFERENCES

1. Gejc', V. M. (2015). *Innovacijna Ukrai'na 2020: nacional'na dopovid'* [Innovative Ukraine 2020: national report]. NAN Ukrai'ny. Kyi'v [in Ukrainian].
2. Gryculenko, S. I. (2016). Ocinka innovacijnoi' dijal'nosti jak instrument innovacijnoi' polityky gospodars'koi' systemy [Evaluation of innovation activity as an instrument of innovation policy of the economic system]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 3. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_3_19 [in Ukrainian].
3. Grudcyna, Ju. V. (2019). Innovacijna dijal'nist' v Ukrai'ni: analiz ta prognozu-vannja [Innovation activity in Ukraine: analysis and forecasting]. *Biznes Inform – Business Inform*, 2, 78-84. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_2_13 [in Ukrainian].

4. Denysenko, M. P., & Bobrovnyk, A. V. (2017). Konkurentospromozhnist' Ukrainy na mizhnarodnomu rivni [Ukraine's competitiveness at the international level]. *Problemy innovacijno-investycijnogo rozvytku. Ekonomika ta menedzhment – Problems of innovation and investment development. Economics and management*, 12, 4-10 [in Ukrainian].
5. Petryk, I. V. (2019). Innovacijna dijtal'nist' v Ukraini: suchasni tendencii, problemy, zahody z aktyvizacii' [Innovative activity in Ukraine: current trends, problems, activation measures]. *Molodyj vchenyj – Young scientist*, 4 (2), 510-516. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_4\(2\)__72](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_4(2)__72) [in Ukrainian].
6. Pysarenko, T. V., & Kvasha, T. K. (et al.). (2018). Stan innovacijnoi' dijtal'nosti ta dijtal'nosti u sferi transferu tehnologij v Ukraini u 2017 roci: analitychna dovidka [The state of innovation and technology transfer activities in Ukraine in 2017: an analytical reference]. Kyi'v: UkrINTEI [in Ukrainian].
7. Pryjmak, V., & Romanyshyn, V. (2019). Innovacijna dijtal'nist' pidpryjemstv v umovah globalizacijnyh transformacij [Innovative activity of enterprises in the conditions of globalization transformations]. *Visnyk KNTEU – Herald of KNUTE*, 3 (125), 98-113 [in Ukrainian].
8. Umanciv, G., Martyniv, I. (2019). Global'nyj vymir rozvytku intelektual'noi' vlasnosti [The global dimension of intellectual property development]. *Zovnishnja torhivlja: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*, 2 (103), 86-99 [in Ukrainian].
9. Janenkova, I. G., Pozur, S. S., & Katajeva, O. A. (2016). Innovacijna dijtal'nist' pro-myslovyh pidpryjemstv Ukrainy: stan ta perspektyvy rozvytku [Innovative activity of industrial enterprises of Ukraine: state and prospects of development]. *Naukovi praci Chornomors'kogo derzhavnogo universytetu imeni Petra Mogyla kompleksu «Kyjevo-Mogylyans'ka akademija» – Economics. Scientific works of the Petro Mohyla Black Sea State University of the Kyiv-Mohyla Academy complex. Economics*, (Vol. 285, Issue 273), (pp. 89-94) [in Ukrainian].
10. Konstytucija Ukrainy (1996). [Constitution of Ukraine]. *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy (VVR) – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (IVR)*, 30. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
11. Ugoda pro asociaciju mizh Ukrainoj, z odniji' storony, ta Jevropejs'kym Sojuzom, Jevropejs'kym spivtovarystvom z atomnoi' energii' i i'hnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi' storony [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand]. *Ugodu ratyfikovano iz zajavoju Zakonom № 1678-VII vid 16.09.2014 – The agreement was ratified with a statement by Law № 1678-VII of 16.09.2014*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].
12. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro cili stalogo rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku» № 722/2019 vid 30 veresnja 2019 roku [Decree of the President of Ukraine «On the goals of sustainable development of Ukraine until 2030» № 722/2019 of September 30, 2019]. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> [in Ukrainian].
13. Strategija ekonomichnoi' bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 11 serpnja 2021 roku № 347/2021 zatverdzheno ta vvedeno v diju [Decree of the President of Ukraine «On the goals of sustainable development of Ukraine until 2030» № 722/2019 of September 30, 2019]. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> [in Ukrainian].

14. Statystychna informacija [Statistical information] *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy – State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
15. Nacional'na dopovid' «Cili stalogo rozvytku Ukraine» (2017). [National report «Sustainable Development Goals. Ukraine»]. *Ministerstvo ekonomichnogo rozvytku i torgivli Ukrainy – Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine*. Retrieved from <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=938d9df1-5e8d-48cc-a007-be5bc60123b8&tag=TSiliStalogoRozvitku> [in Ukrainian].
16. Naukova ta innovacijna dijal'nist' v Ukraini 2018 r. (2019). [Scientific and innovative activity in Ukraine in 2018] *Statystychnyj zbirnyk Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy – Statistical collection State Statistics Service of Ukraine*. Київ. Retrieved from http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm [in Ukrainian].
17. Oficijnyj kurs hryvni do inozemnyh valjut ta pokaznyky valjutnogo rynku Ukrainy. Nacional'nyj bank Ukrainy [Official exchange rate of hryvnia to foreign currencies and indicators of the foreign exchange market of Ukraine. National Bank of Ukraine]. Retrieved from <https://bank.gov.ua/statistic/sector-external/data-sector-external#6> [in Ukrainian].
18. Amazon Research and Development Expenses 2006-2019. *Macrotrends*. Retrieved from <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/AMZN/amazon/research-development-expenses> [in English].
19. Global 500. *Fortune*. URL:<https://fortune.com/global500/2018/search> [in English].
20. *Eurostat*. Retrieved from https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=rd_e_fundgerd &lang=en [in English].